

บทบาทตำรวจไทยในศตวรรษที่ ๒๑ กับการป้องกันอาชญากรรมโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม

โดย พันตำรวจตรี สิทธิวิษณุ รัชชาติ
อาจารย์ (สบ ๒) ศูนย์ฝึกอบรมตำรวจภูธรภาค ๙

บทนำ

เมื่อถามถึงความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับระดับความรุนแรงของปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยปัจจุบันที่ปรากฏเป็นข่าวตามสื่อ เช่น การฆาตกรรม การทะเลาะวิวาท การข่มขืน การปล้นทรัพย์ การชิงทรัพย์ หรือการก่อความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๐ ระบุว่า มีความรุนแรงมากขึ้น สาเหตุมาจากสภาพสังคมปัจจุบันเปลี่ยนแปลง เศรษฐกิจตกต่ำ ผู้คนมีความเครียดสูง อารมณ์รุนแรงขึ้น ขาดศีลธรรม ขาดจิตสำนึก ผู้ก่อเหตุมีอายุน้อยลง อีกทั้งยังมีวิธีการที่รุนแรงและโหดเหี้ยมมากขึ้น ขณะที่กฎหมายขาดความเด็ดขาด ดังนั้นเพื่อเตรียมรับมือกับปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ อันจะนำไปสู่การสร้างเชื่อมั่นและเรียกศรัทธาจากประชาชนที่มีต่อสำนักงานตำรวจแห่งชาติ แนวคิดเรื่องตำรวจไทยในศตวรรษที่ ๒๑ กับการป้องกันอาชญากรรมโดยเครือข่ายภาคประชาสังคม จึงเป็นเรื่องหนึ่งที่ตำรวจทุกคนควรสนใจและนำไปปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่

เครือข่ายและมิติประชาสังคมคืออะไร

วิวัฒนาการของ คำว่า “เครือข่าย” เริ่มต้นจากการอธิบายความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มชุมชนที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดบทเรียนระหว่างกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลพัฒนาขึ้นเป็นชุมชนใหญ่ มีโครงสร้างการดำเนินงานกิจกรรมที่มีพลังแห่งการขับเคลื่อน มิติประชาสังคมจะพัฒนาต่อยอดความเป็นเครือข่ายที่มีความหลากหลายและมีเอกภาพในเป้าหมายเดียวกัน แต่ต้องการพลังผลักดันเพื่อการเปลี่ยนแปลงเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่มีความซับซ้อน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาไปสู่ประเด็นสาธารณะที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย

เครือข่ายภายใต้แนวคิดประชาสังคมจะเป็นชุมชนแห่งสำนึก (Conscious Community) ที่สมาชิกต่างเป็นส่วนหนึ่งของระบบโดยรวม มีความสัมพันธ์กันอย่างแนบแน่น อาจจะช่วยพื้นฐานของระบบคุณค่าเก่า หรือเป้าประสงค์ใหม่ของการเข้ามาทำงานร่วมกัน ซึ่งมีลักษณะเป็นพลวัตที่บุคคลและกลุ่มต่างมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมที่สนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์และการตัดสินใจร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มหรือเครือข่ายเกิดความยั่งยืน (Communication and Network)

ผู้เขียนมองว่าหากตำรวจสามารถสร้างเครือข่ายร่วมกับภาคประชาชนได้ด้วยสัมพันธภาพที่ดีระหว่างกัน มีการตัดสินใจร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในหลักการ แนวคิดและวิธีการ ในการวางแนวทางแก้ปัญหาความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน เหล่านี้จะก่อกำเนิดให้

เกิดเป็นภาคประชาสังคมที่ยึดติดกันอย่างเข้มแข็งระหว่างตำรวจกับประชาชน และกลายเป็นพลังขับเคลื่อนสำคัญในการต่อสู้กับปัญหาอาชญากรรมในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

การพัฒนาบทบาทตำรวจไทยในศตวรรษที่ ๒๑ โดยการนำกระบวนการมีส่วนร่วม (Participation) ประกอบเข้ากับเครือข่ายทางสังคม (Social Network) และภาคประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งเป็นทุนทางสังคม (Social Capital) ที่มีอยู่ในสังคมไทยเรา เพียงตำรวจเข้าไปเพิ่มแรงกระตุ้นเสริมให้เกิดแรงกระเพื่อมในเครือข่ายภาคประชาสังคมอย่างมีแบบแผน (Planned Change) เพื่อปรับกลยุทธ์จากการตั้งรับมาเป็นการป้องกัน โดยอาศัยวิธีการเชื่อมโยงเครือข่ายทางสังคม (Social Network) กับภาคประชาสังคมให้เป็นแนวร่วมได้อย่างเหนียวแน่นแล้ว เชื่อว่ากลยุทธ์นี้จะก่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนทางสังคมจนกลายเป็นกระแสการควบคุมและต่อต้านอาชญากรรมที่ทุกภาคส่วนในสังคมจะลุกขึ้นมาต่อสู้กับปัญหาอาชญากรรมอย่างมีอาชีพได้ โดยเฉพาะอาชญากรรมพื้นฐาน ได้แก่ ลักทรัพย์วิ่งราวทรัพย์ ชิงทรัพย์และปล้นทรัพย์ ชุมชนจะเกิดการตื่นตัวพร้อมร่วมมือร่วมใจระดมใจระดมกำลังให้กันและกัน และเข้าร่วมทำกิจกรรมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อประสานการทำงานและแสดงให้เห็นในเชิงสัญลักษณ์ ถึงการผนึกกำลังที่ต้องการทำให้สังคมปลอดภัย สุดท้ายจะส่งผลต่อผู้คิดก่ออาชญากรรมให้หมดช่องโอกาสจากสภาพแวดล้อมที่ปิดกั้น และถูกล้อมกรอบไปด้วยผู้คนใฝ่ระวางสอดส่องดูแลไปทุกพื้นที่ ปัจจัยที่ก่อให้เกิดอาชญากรรมและแรงจูงใจของผู้ที่คิดกระทำผิดจึงหมดตามลงไป ที่สุดแล้วประชาชนก็จะทำหน้าที่เป็นเสมือนตำรวจ ร่วมกันป้องกันอาชญากรรมด้วยความเสียสละ เต็มใจ สมัยครใจ และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

กลยุทธ์นี้ตำรวจในศตวรรษที่ ๒๑ ควรเริ่มดำเนินการให้เป็นนวัตกรรมภายใต้กระบวนการทัศน์ใหม่ ด้วยวิธีการแสวงหาแนวร่วมจากประชาสังคม ซึ่งแต่เดิมตำรวจมักจะได้รับ การตอบรับการมีส่วนร่วมจากประชาชนน้อยมาก การดำเนินงานเชิงรุกในลักษณะมุ่งสู่การป้องกันนำหน้าการปราบปรามนี้ หากตำรวจดำเนินกลวิธีให้แปรเปลี่ยนจากความร่วมมือในระดับการมีส่วนร่วมมาสู่การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมตรวจสอบ ส่งเสริมบทบาทให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบรู้สึกถึงการเป็นเจ้าของพื้นที่ เจ้าของชุมชน (Partnership) และพัฒนามาสู่รูปแบบของเครือข่ายทางสังคม ที่เกิดจากความรู้สึกตระหนักร่วมจากภัยปัญหาอาชญากรรมร่วมกัน ที่สุดแล้วภาคประชาสังคมที่กล่าวมาก็จะช่วยลดอาชญากรรมลงได้

หลักการสำคัญของการมีส่วนร่วมตามที่ได้กล่าวมา สำคัญคือ เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเข้าไปเป็นหุ้นส่วนกับประชาชนและมุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ จะต้องมุ่งแสวงหากลยุทธ์สร้างกรอบปฏิบัติ เพื่อกระตุ้นสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเกิดความรู้สึกผูกพันร่วมในการเป็นเจ้าของปัญหา ร่วมกัน รวมทั้งปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติใหม่และมีความคิดใหม่ว่าการแก้ไขปัญหาอาชญากรรมมิได้เป็นหน้าที่และบทบาทของเจ้าหน้าที่ตำรวจเพียงฝ่ายเดียว ต้องทำให้ประชาชนเกิดการมองภาพที่กว้างไกลว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบกับปัญหา ซึ่งท้ายสุดแล้วผลที่ได้จะสะท้อนกลับไปก็คือ ความมั่งคั่ง ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทุกคนเอง

ตัวอย่างที่ชัดเจนกรณีภัยจากโรคระบาดโควิด ๑๙ ที่เกิดขึ้นใน พ.ศ.๒๕๖๓ ซึ่งเป็นภัยที่มีลักษณะพิเศษ คือ ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญเฉพาะด้าน ในการเตรียมพร้อมป้องกันแก้ไข เพื่อให้ภาวะที่ไม่พึงประสงค์กลับคืนสู่สภาพปกติโดยเร็ว และเพื่อป้องกันภัยด้านอื่น ๆ ที่จะตามมา เช่น ภัยจากอาชญากรรมพื้นฐานได้แก่ ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ฆังทรัพย์และปล้นทรัพย์ หากตำรวจอยู่ในพื้นที่และทำให้ประชาชนเกิดการมองภาพว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหา โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนที่มีอยู่มาช่วยลดความหวาดกลัว ในขณะที่ตำรวจเข้าไปมีบทบาทร่วมกับชุมชนในการฟื้นฟูกิจการต่าง ๆ ของชุมชนให้กลับคืนสภาวะปกติโดยเร็ว และสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับภัยที่เกิดขึ้น ช่วยเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ร่วมประเมิน และร่วมวิเคราะห์ ส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

กลยุทธ์ที่ตั้งยกตัวอย่างตำรวจทุกคนต้องเรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อนำไปจัดการกับปัญหาในเชิงรุก โดยการปรับวิถีคิดทั้งของตำรวจและภาคประชาสังคมบนจุดยืนที่สมดุลระหว่างกันจนสามารถดำเนินงานคู่ขนานด้วยกันได้ กลยุทธ์การแสวงหาแนวร่วมจากภาคประชาสังคมจะเป็นมิติใหม่ของนวัตกรรมกระบวนการป้องกันอาชญากรรมของตำรวจไทยในศตวรรษที่ ๒๑ ได้เป็นอย่างดี